

INTERNETES TANULÁS, SZÜLŐ-GYEREK EGYÜTTMŰKÖDÉS RURÁLIS KÖRNYEZETBEN

LEARNING THROUGH THE INTERNET, PARENT-CHILD COOPERATION IN A RURAL ENVIRONMENT

GIDRÓ MELINDA

Csikszentdomokos

szocsmelinda@yahoo.com

Összefoglalás

Tanulmányom lokális léptékű helyzetvázlat a szülő-gyermek együttműködés módozatairól a tanulási célú, otthoni internethasználatban. Kutatásomat rurális környezetben végeztem, ahol nem csak a szülők és gyermekek IKT kompetenciája között van jelentős különbség, hanem a szülői kompetenciák szintje is szinte családról családra változik, a rendszeres tanulási igyekezet és a fejlődésre való nyitottság mellett a teljes kompetencia hiánya is előfordul.

Kulcsszavak: internetes tanulás, szülők, ruralitás

Bevezetés

Az iskolai gyakorlatban ma már rurális környezetben is egyre gyakoribbá válik a számítógép és az internet használata. A pedagógusok különböző mértékben, az egyes tantárgyak tanítási módozatainak függvényében, és a helyi eszközellátottsághoz igazodva használják ezeket az eszközöket. A használat értelemszerűen nem korlátozódik az iskolai munkára, ma már egyre gyakrabban kapnak a diákok olyan otthoni feladatokat, amelyek megoldásához internethasználat is szükséges. Ez a helyzet új feladatok, kihívások elé állítja a szülőket. Nem csupán az iskolai feladatok otthoni megoldásának új eljárásai okozhatnak gondot számukra, hanem a gyerekek IKT eszközhasználatának és tartalomhasználatának jóval szélesebb problémaköre is. Tanulmányom az iskolai feladatok otthoni megoldásának témakörével foglalkozik egy Hargita megyei (Románia) rurális településen végzett kutatásom alapján. Azt vizsgálom, hogy az IKT eszközöket igénylő feladatok otthoni

megoldásának folyamatában a szülő és gyermek közti együttműködés miként alakul. Kutatásom leíró, feltáró jellegű, és azzal a céllal készült, hogy egy településre összpontosítva alkosson helyzetképet ennek a problémakörnek a fontosabb alkotóelemeiről. A szülő – gyerek együttműködésnek ezen a szűk körön belül is több területe van. Azt vizsgálom, hogy (1.) kérnek-e segítséget a gyerekek, (2.) a szülő és a gyermek közti együttműködésnek milyen formái alakulnak ki a vizsgált rurális településen, és (3.) milyen szülői ellenőrzési gyakorlat kapcsolódik ehhez az együttműködéshez. A lokális léptékű elemzések mellett szól az a tény, hogy a digitális kompetenciák elterjedésének kezdeti fázisában településenként különböző helyzetek alakulhatnak ki, és az egyes iskolák technikai felszereltsége és eszközellátottsága, oktatási gyakorlata is településenként jelentős eltéréseket generálhat.

Szakirodalmi vonatkozások

A szülő mediációs szerepének fontosságával, a mediációs szerep működtetésének feltételrendszerével és gyakorlati vonatkozásaival egyre több szakmai elemzés foglalkozik.

A témával kapcsolatos megközelítések többek között a szülői ellenőrzés vagy a szülői támogatások elemzésére irányulnak. M. Valcke és szerzőtársai (Valcke et al., 2010) a szülői szerepeknek és stílusoknak a gyerekek internethasználatára gyakorolt hatását hangsúlyozzák. Kutatásokkal támasztják alá, hogy a minőségi szülői támogatás és a szülői elfogadás pozitívan hat a gyerekek megfelelő és értelmes digitális tevékenységére. Ezt igazolja O'Hara (O'Hara, 2011) és Livingstone – Helsper (Livingstone – Helsper, 2008) tanulmánya is. Plowman, Mc Pake és Stephen (2008 – idézi Tóké, 2017:70) kihangsúlyozzák, hogy a szülők nem ismerik fel eléggé szerepük fontosságát a digitális gyakorlatok átadásának folyamatában.

Lemish (2008 – idézi Kósa, 2016:58) a mediációs szülői aktivitásokat három nagyobb típusba sorolja. Az első a tudatossági szint, a második az ún. *restriktív mediáció* (a felügyelet, a szupervízió, a kontroll területei), a *harmadik* a médiaértést elősegítő *intruktív mediáció*.

Kutrovátz Kitti és szerzőtársainak (Kutrovátz és társai, 2018) tanulmánya szisztematikus empirikus áttekintést nyújt a gyerekek technológiahasználataival kapcsolatos szülői mediációt vizsgáló nemzetközi irodalomról 2007 és 2017 között. Többek között az internethez köthető szabályozási módokat figyelembe véve kihangsúlyozzák a szülői stratégiák négydimenziós, gyakran – főként az EU Kids Online projekthez kapcsolódóan – használt felosztását.

A szakirodalmat (közte belga, észt, koreai, izraeli, szingapúri kutatások) részletesen vizsgálva úgy vélik, hogy az eredmények rendkívül „zajosak”, pontosabban nem rajzolódik ki egyértelmű konklúzió a kutatások eredményeiből azzal kapcsolatban, hogy milyen stratégiát érdemes választani a mai szülőknek a gyerekek technológia-használatával kapcsolatban. Ettől eltekintve azt mondhatjuk, hogy az idézett megközelítések sok hasznos információt kínálnak az olyan vizsgálatok számára is, amelyek csekély mértékű IKT kompetenciával rendelkező szülők mediációs lehetőségeire, kísérleteire irányulnak. A széttartó eredményekkel kapcsolatban azt lehet kijelenteni, hogy az egyes szülői stratégiák hatását valószínűleg meghatározza a társadalmi-kulturális környezet, a gyermek kora, valamint a technológiahasználat és a fogyasztott tartalom jellemzői, ezért fontosak a kisléptékű lokális vizsgálatok is, valamint longitudinális eredményekre is szükség lenne (Kutrovátz és társai, 2018:66).

Saját lokális léptékű kutatásom számára a csíkszeredai Sapientia EMTE keretében működő „A média hatása a gyermekekre és fiatalokra” Kutatócsoport munkája kínálta a szemléleti és módszertani keretet. Ebben a programban több részelemzés foglalkozott a szülők viszonyulásmódjával (Berényi, 2013, Gocz, 2016, Pinti, 2017, Biró – Bodó, 2017, Bodó, 2018, Biró, 2018). A tanulmányok mindegyike utal arra, hogy a szülő számára problémát okoz az IKT eszköz- és tartalomhasználat családon belüli kezelése. A szerzők arra is felhívják a figyelmet, hogy az IKT kompetenciák hiánya miatt a szülők nagy része nem tudja érvényesíteni a tanulási folyamatban korábban működtetett szülői stílust (Biró – Bodó, 2017). Azt is hangsúlyozzák, hogy a digitális eszközök és tartalmak használatához kapcsolódó viszonyulásokat a társadalomtörténeti alapozottságú kulturális minták és a mindennapi életvezetés rutinjai által kitermelt kognitív korlátok vezérlik (Biró, 2018:142).

Mindezek együttesen arra utalnak, hogy a vizsgált térségben a szülő-gyereke-iskola relációnak a családon belüli vetülete, ezen belül az IKT eszközök használatához kapcsolódó szülői mediációs gyakorlat fontos elemzésre váró terület. Helyzetfeltáró elemzésem eredményeivel ennek a térségi kutatási vonulatnak a bővítéséhez kívánok hozzájárulni.

Módszertan

A kutatást egy Hargita megyei községközpont településen végeztem ötödikes tanulók szülei körében. Kvalitatív módszerrel húsz félig strukturált interjút készítettem édesanyákkal, ugyanis tapasztalatom szerint ők jobban követik gyerekeik otthoni tanulását. Az interjúkat a családok otthonában készítettem. A megkérdezett

édesanyák 33-43 évesek, 1976 és 1986 között születtek, mintegy átmeneti csoportot alkotnak az X és Y generáció között. Három családban az édesapa is jelen volt beszélgetésnél. Az interjúk során kimondottan a tanulási célból használt otthoni internetezésre fókuszáltam. A kérdéseimet két nagyobb téma köré csoportosítottam:

- az általános vélekedés az IKT alapú otthoni tanulásról
- az IKT alapú tanulás otthoni gyakorlata

Az együttműködés formáinak, módozatainak feltárása fontos részét képezte az interjúanyagnak.

Az adatfelvételi munka során arra törekedtem, hogy a válaszokból véleményeket, álláspontokat kivonatoljak és értelmezsem. Elemzésem lokális léptékű helyzetvázlatnak tekinthető.

Kutatási eredmények

A kutatási program keretében készített interjúkban két témakörön belül hat témában rögzítettem szövegeket a szülői mediációs gyakorlattal, illetve a mediációs gyakorlathoz való szülői viszonyulással kapcsolatban. Ebben a tanulmányban az alábbi témákhoz kapcsolódó válaszokat mutatom be: (4.1.) szülői segítség kérése az internetes/számítógépes feladatokban, (4.2.) a szülő-gyerek együttműködés formái, módozatai az IKT alapú tanulásban, (4.3.) a tanulási célú internethasználat ellenőrzése

1. Szülői segítség kérése az internetes/számítógépes feladatokban

A szülői segítségnek több területe van, ezek közül hármat mutatok be: (4.1.1.) válaszokat azzal kapcsolatban, hogy a gyerek igényli-e a szülő segítségét, (4.1.2.) melyik szülő vállalkozik arra, hogy segítsen a gyerekeknek, illetve (4.1.3.) miként működik a segítség az eszközhasználatban, tartalomkeresésben, tartalomgyártásban.

1.1. Igényli-e a gyerek a szülő segítségét?

A gyermek tanulásának otthoni támogatása a legfontosabb befolyásoló tényező a tanuló iskolai teljesítményének vonatkozásában. Ezt az otthoni bevonódottságot nagyban befolyásolja a gyermek életkora, és a szülők társadalmi-gazdasági státusza (Lassú et al., 2012). Az a kérdés, hogy a gyerek igényli-e szülője segítségét az internetes feladatokban nyilván összefügg azzal, hogy tud-e a szülő segíteni, milyen IKT kompetenciákat sajátított el.

Igényli

„Feladattól függ, hogy kérnek-e segítséget.” (12. sz.)

„Kérnek, mert tudják, hogy nekem hamarabb megy.” (16. sz.)

„Ha nem is kér az elején, végül megkér, hogy nézzek rá, megkérdezi, hogy én hogy értelmeztem volna a feladatot, mert ő így értette.” (13. sz.)

„Van, amikor segítséget kér, de ha nem kér is, szívesen segíték, ajánlok oldalakat, együtt keressük meg a hasznos információkat.” (3. sz.)

„Önálló, de igényli, hogy nézzem meg, jól csinálta-e.” (4. sz.)

Nem igényli

„Ebben a fajta tanulásban nem kér segítséget, nem is tudnék segíteni.” (7. sz.)

„Nem értek hozzá.” (15. sz.)

„Nincs amiért kérdezzen, gőzöm sincs.” (20. sz.)

„Az az igazság, hogy nem sokat tanul, sehogy sem. Közbe nyomkodja a telefonját, de inkább gazdálkodni szeret velünk. Mi es csak ahhoz értünk.” (11. sz.)

A válaszok alapján azt látjuk, hogy ugyanannyi gyerek igényli a szülői segítséget a tanulási célú internethasználatban, mint amennyi nem. A nem igénylők csoportja is megoszlik, nyilvánvaló, hogy ha a szülő *„be sem tudja kapcsolni a gépet”*, akkor a gyerek sem kér tőle segítséget. Itt ugyanarról az öt családról van szó, akik korábban azt nyilatkozták, hogy az ők életükben már nem látják szükségét az IKT kompetenciáknak, mert *„amíg nem volt internet, addig is volt valahogy.”*

1.2. Melyik szülő segít?

A Kutatócsoport keretében folytatott kutatások tapasztalati szerint is (Bíró – Bodó, 2017) a tanulókkal kapcsolatos családi helyzetekben a nők gyakorlati szerepvállalása (segítés, ellenőrzés, együttműködés) nagyobb mértékű, mint a férfiaké. Ezt alátámasztja az általam készített interjúkból nyert, erre vonatkozó eredmény is. Az IKT kompetenciák függvényében a megkérdezettek többségénél mindig csak anya szokott/tud/tudna segíteni a tanulásban, néhány családban anya és apa is, esetleg nagyobb testvér. És vannak családok, ahol szükség esetén a segítség egy kívülállótól érkezik, osztálytárstól, szomszédától, könyvtárostól (az otthoni eszközellátottság vagy tudás hiányában).

„Én, csakis én. De ezen a téren még egyáltalán nem kellett segítsék a lányomnak, csak tanáccsal.” (1. számú interjú)

„Internetes feladatokban én szoktam segíteni. De apa is jó, mert sok mindent tud, s lehet tőle kérdezni. Elmondja az összefüggéseket is, mert ugye az interneten sokszor csak ilyen töredezett információkat találunk.” (12. számú interjú)

„Mindketten segíünk. Aki kéznél van, de én vagyok itthon többet.” (6. számú interjú)

„Én is szoktam segíteni, apa is. Ő jártasabb az internethasználatban, olyan helyen dolgozik. De a nagyobb testvér is segít, neki gyorsan megy.” (14. számú interjú)

„Nem tudunk segíteni. A múltkor a szomszédban írt be egy mesét a számítógépbe. Mentem vele, s ott csodálkoztam, szégyen, nem szégyen, hogy bemondják hangosan a mesét s írja magától.” (20. számú interjú)

Számos kutatás rámutat arra, hogy „a gyermek iskolai teljesítményében az anya iskolai végzettsége, pszichológiai vagy fizikai állapota erősebb befolyásoló erővel bír, mint az apáé.” (Lassú et al., 2012). A kutatási témámban ezek közül az anya iskolázottsága tűnt mérvadónak.

1.3. Segítségkérés eszközhasználatban, tartalomkeresésben, tartalomgyártásban

Összetett a kép arra vonatkozóan, hogy milyen típusú feladatokban kér segítséget a gyermek. Nem minden ötödikesnek van okostelefonja, de meghatározott időben használhatja a szülei készülékét. A szülők elmondása szerint a gyerekek inkább telefonon vagy táblagépen keresnek tanuláshoz szükséges információkat, ritkán kérnek segítséget tartalomkeresésben.

„Nem kéri, de a tartalomkeresésnél azért segítek, hogy odafigyeljen, honnan vesz dolgokat.” (3. számú interjú)

Laptophoz vagy asztali géphez akkor ülnek, ha szöveget kell szerkesszenek, bemutatót kell készítsenek, adathordozón kell valamit átvigyenek, vagy ha valamit ki kell nyomtassanak (ez ritka, és a legtöbb családban nincs is nyomtató). Ezekhez az eszközökhöz többségük kevésbé ért, mint a telefonhoz, ezért eszközhasználatban gyakrabban kérnek segítséget.

„Nálunk nincs állandó számítógép kézügyben. Kicsit elavult a gépünk, de még nem akarunk újat venni. Ha szükséges az iskolai feladatokhoz, hazahozom a

vállalati laptopot, azon megcsinálja. Nincs hozzászokva, ezért meg kell kérdezze, hogy ott mi hogy van.” (6. számú interjú)

„A hetedikes lányomnak könnyebben megy már az eszközhasználat, az ötödikesnek még nehezebben. Későn engedtem őket odaülni a számítógép elé, ezért nem tudják könnyen használni. De úgy érzem, megvan az előnye is, kevesebb rossz tartalommal találkoztak.” (16. számú interjú)

„Nyomtatónk nincs itthon, de ha kell valami, átküldjük e-mailen apukának, s ő a munkahelyén kinyomtatja.” (3. számú interjú)

„A szerkesztésben kér segítséget, a szöveget elrendezni, mielőtt kinyomtatná. Egyébhez jobban ért, mint én.” (10. számú interjú)

Az adatfelvétel során nyert interjúszövegekben olvashatunk olyan történeteket, amikor akadályok merültek fel a sikeres feladatvégzésben. Ilyen például, hogy egy Word dokumentum elkészítése előtt döbbsent rá a család, hogy nekik nincs Microsoft Office telepítve, mert csak internetezésre használták a laptopot. (Itt megjegyzem, hogy több alkalommal is előfordult, hogy tanítványaim hosszú fogalmazásokat nem csatolmányban, hanem messengeren begépelve küldtek át nekem. És a figyelemzetésem után meglepődve kérdeztek vissza: „Miért, másképp is lehet?”)

Egyik édesanya mesélte, hogy *„a docx formátum miatt nem tudtunk megnyitni egy feladatlapot, amit a tanár küldött át. Odaültünk apuka gépéhez, ott sem sikerült, mert neki is valamilyen más program van telepítve. Akartuk, hogy az egyik osztálytárs screenshutulja, de sok lett volna. Aztán a húgomig mentünk, az ő számítógépén tudtuk végül megnyitni s kitölteni, de ekkor már nagyon körműnkre volt égve a gyertya, kevés időnk maradt.” (3. számú interjú)*

Ide kívánczik megemlíteni, hogy a helyi községi könyvtár is segítségére van a tanulóknak a számítógépes/internetes feladatok elvégzésében. A szülők közül ketten említették, hogy gyerekeik ott szoktak nyomtatni, és volt olyan, hogy *„Edit néni megvágta nekik a telefonnal felvett kisfilmet, vagy kivette a nyomtatandó szövegből a felesleges sorokat, hogy kevesebbet kelljen fizessenek.”*

A szülői segítség pótlására van még egy példám. A család ugyan nem vállalta az interjút, de az egyik (hátrányos helyzetű) kislány tanítás után a dévai Szent Ferenc Alapítvány Napköziotthonában tölti a délutánt, és ott a nevelőnők szoktak segíteni az ilyen szorgalmi internetes feladatokban, ezáltal is segítve a gyereket az átmenő osztályzat megszerzésében. Ebben az esetben a segítségkérés tartalomkeresésre, eszközhasználatra és tartalomgyártásra is vonatkozik, gyakorlatilag elvégzik a feladatot a gyerek helyett.

2. A szülő-gyerek együttműködés formái, módozatai az IKT alapú tanulásban

Feladattól függ, hogy milyen együttműködési formái vannak a szülő-gyerek kapcsolatnak az IKT alapú tanulásban. Korábban említettem, hogy számos kutatás és saját tapasztalom szerint is erős befolyással bír a szülői bevonódottság a gyermek iskolai teljesítményében, de az internetes feladatokban való szülő-gyerek együttműködés alapfeltétele a szülő valamilyen szintű hozzáértése, az IKT kompetenciák birtoklása.

Ha a gyakoriságot vizsgálom, négy családban vallják azt, hogy soha nem ülnek le a gyerekekkel tanulni, semmilyen formában. *„Ez az ő dolga, intézze.”* (20. számú interjú)

Vannak olyanok, akik ritkán, s csak tanáccsal, ötlettel segítenek, ha azt éppen elfogadja a gyermek. A szabályozásra viszont odafigyelnek, erről a következő alponthan bővebben írok.

„Már nem avatkozom bele, hogy hogyan végzi a dolgát. Önálló lett, s nem akarok ismét irányítóná válni. Ezen a téren még soha nem segitettem a lányomnak, csak tanáccsal.” (1. számú interjú)

A legtöbben azt vallják, hogy nem szükség hosszabb időre leülni a gyermekkel, csak néhány szóban segítenek, hiszen a gyerekek azt ehhez jobban értenek. Időközben meg-megnézik a gyereket, hogy nem foglalkozik-e egyébvel, van-e szüksége segítségre. Egyeseknél ritkábban, másoknál gyakran van ilyen.

„Semmiképp nem ülök ott végig. Bemegyek, elindítom, még megnézem, hogy mit csinál. Az önállóság a lényeg.” (4. számú interjú)

„Nem szükség hosszabb idő, csak pár szóban segítek. Sokszor telefonon kér segítséget a bátyjától, s megy is tovább.” (14. számú interjú)

„Hosszabb együttlétre nincs példa, nagyok már. Ügyesen megtanulták már. Csak oda-oda szólok, azt sem rendszeresen.” (18. számú interjú)

Négy családban hangzott el, hogy rendszeresen és hosszabb ideig is leülnek a gyermekkel, ha olyan a feladat. Egyik családban esténként családi beszélgetést is folytatnak az internetes tapasztalatokról, feladatokról.

„Az internetes feladatvégzés jó, mert ezzel is együtt dolgozunk. A másfajta házi feladatokban ritkán kér segítséget, de ebben rendszeresen. Feladattól függ, hogy mennyi időt töltök vele, van, amikor csak oda-oda szólok, útbaigazítást adok, de komolyabb munkánál leülünk és együtt készítjük el. Az irodalmi-történelmi

versenyre is együtt készültünk, együtt olvastunk s együtt töltöttük ki a feladatlapot is.” (3. számú interjú)

„Hát azért mindig ott vagyok. Ha rá kell keresni valamire, megnézem, hogy mi jön elő. Követem még ötödikben, így szeretem.” (6. számú interjú)

„Leülök vele, mert nem tudok annyifele koncentrálni. Megcsináljuk, utána mindenki végzi a dolgát. A múltkor ott kínlódtunk a matekkal, aztán a nővére segítségét kértük. Nem értettem, hogy mit csinál, lefénképezte, bevitte a gépbe, bemondta, visszamondta, nem tudom, hogy mi volt. De a fiam megértette a leckét, s a felmérő is ment másnap.” (10. számú interjú)

A rendszeres segítségnyújtáshoz sorolom a román nyelv tanulásánál már említett példát, amikor a gyerek esténként Németországban élő édesapjával Messengeren oldja meg a házi feladatot. *„Nagyon jó nekünk ez, korlátlan a net, nem kell nézzük, hogy a percek telnek.” (10. számú interjú)*

Az egyes választípusok majdnem egyforma arányban fordulnak elő. Az együttműködési formák és alkalmak nagyjából alátámasztják a rálátás problémakörén belül megfogalmazott szülő-gyerek kooperációt, ami a nem tanulással kapcsolatos internethasználat esetén másképp mutatkozik.

3. A tanulási célú internethasználat ellenőrzése

A térségi családokra jellemző szülői ellenőrző szerep az IKT eszközöknek a tanulási folyamatba való belépésével lényegesen változik. A kompetenciahiány vagy kompetenciakülönbség miatt a szülőnek már nincs olyan rálátása erre, mint gyermeke más tevékenységeire. Az interjúk során több szülő a rálátás kérdését összekapcsolja a kontrollal, nem annyira a szülő-gyerek együttműködést érti ez alatt. A tanulással kapcsolatos internetezés fölötti kontroll kapcsán beszélhetünk a restriktív szülői mediációról (Lemish, 2008 – idézi Kósa, 2016).

Általános vélekedés a szülők részéről, hogy a gyerek internetes/számítógépes tanulását sokkal nehezebb ellenőrizni, mint a hagyományos tanulási tevékenységeket. A többség szerint ötödik osztályban még nem olyan mértékű ez az iskola által adott IKT alapú feladatvégzés, hogy ne látnák át, vagy ne tudnák követni.

„Mindenképp ellenőrizzük. Amilyen szinten szükséges nekik az online térben való tanulás, ezt még lehet ellenőrizni. Folyamatosan ott vagyunk.” (6. számú interjú)

Az internethasználat ellenőrzésében vannak a nagyobb dilemmák. Néhányuk részéről elhangzik, hogy az internetes házi feladat jó alibi a gyermeknek internet

közelben lenni, telefonozni. Néhányan erőteljes kontrollt gyakorolnak ebben a helyzetben, megnézik az előzményeket, tudni akarják a jelszavakat, látni akarják, hogy biztosan tanul-e a gyerek, vagy átveri a szülőt.

„Néha bekukkintok az előzményekbe. Nem azt nézem meg, hogy mit tanult, hanem, hogy mellette még mit csinált. De erre rájön hamar, nem fog sokáig működni nekem.” (4. számú interjú)

Egyes szülők saját eszközkezelési kompetenciájukat nem tartják elegendőnek ahhoz, hogy követni tudják gyermekük internetezését, vagy ezen belül az internetes tanulást. Amelyik szülő nem ért az internethasználathoz, az nyilván ellenőrizni sem tudja gyermekét.

A válaszokból is kiderül, de általános jelenség ma már a térbeli függetlenedés szülők és gyerekek között. Kósa Éva (Kósa, 2016:53) szerint „ez a hálósobai territórium kiemelt fontosságú lett a mai fiatalok számára, akik a privát szféra tiszteletben tartását leplezetlen szigorral igénylik.” Mindez magával vonja azt is, hogy a gyerek saját interneteléréssel rendelkezik, és annak használata (esetenként) a függetlenség jegyében történik.

Nem egy esetben hangzott el a szülőktől, hogy *„azt mondja tanul, de valójában nem lehet tudni, hogy az interneten mit csinál.”* Biró Zoltán szerint (2018:140) „ilyenkor a szülőnek nincs rálátása a gyerek egy olyan tevékenységére, amely a család keretében belül működik. Az így termelődő bizonytalanságérzés olyan tényező, amely fékezheti szülő és gyereke között a digitális eszközök használatán alapuló közös tevékenységformák kialakulását.”

„Nagyon nehéz ellenőrizni, hogy tényleg van-e ilyen feladat, az a feladat meddig tart, utána a gyermek le tudja-e tenni a telefont és koncentrálni arra, amit éppen csinál.” (2. számú interjú)

„Külön szobája van, ott is tanul. Mindent nem látunk, s nem is szereti, ha jövők-megyek.” (4. számú interjú)

Vannak, akik barátságos hangvétellel próbálják megoldani a közeledést, tiszteletben tartják a gyermek magánszféráját, de ettől még fontosnak tartják a követést. A bizalmat többen hangoztatják. Meglátásom szerint ez éppen azokban a családokban hangzik el, ahol egyébként is kiegyensúlyozott, bensőséges kapcsolat van a szülő és gyerek között. Négy családban mondták, hogy teljes mértékben megbíznak a gyermekben, korábban leültek, megbeszélték, hogy az internetet tudatosan kell használni, mitől kell félni. Rá-rákérdeznek, hogy éppen mivel foglalkozik, de a gyermek azt is elmondja, ha éppen nem tanulással, hanem egyébvel dolgozik.

„Ez a mentorálási folyamat jó volna, hogy kialakuljon, az elején nézed nyilván, aztán egy idő után megbízni bennük. Aztán persze néha nem árt, mert egy csomó ilyen csúszós terület van, ahol még a felnőttek is elcsúsznak. Ilyenkor jó, ha a szülő ott van a környéken.” (12. számú interjú)

Van olyan eset, amikor a gyerek nem engedi közelbe a szülőt, s a szülő elfogadja, mert bíz benne.

„Nem ellenőrzöm. Amikor volt az instagramos problémája, akkor is teljesen kizárt engem, megkért, hogy ne avatkozzam bele, ő akarja megoldani.” (1. számú interjú)

Egyik édesanya elmesélte, hogy több gyereket nevel, a sajátjain kívül gyermekvédelmi gondozottakat is. Mivel nem igazán értenek a digitális eszközökhöz, számukra a legjobb internethasználatban való szabályozásnak az bizonyult, hogy ne legyen wi-fi a lakásban, s akkor nem kell ellenőrizni, hogy ki mit csinál a szobájában. Nyugodtak voltak, mert internetes tanuláshoz a gyerekek engedélyt kértek a számítógép bekapcsolásához. Aztán hónapok múlva kiderült, hogy a szomszéd osztálytárs megmondta a jelszavukat, s a kanapé egyik sarkán jól lehetett internetezni.

A gyerek tanulási célú, otthoni internetezésének követése összefügg a szülői nevelési stílusokkal. A Baumrind által kialakított, majd Maccoby és Martin által továbbfejlesztett tipológia (Baumrind, 1991; Maccoby – Martin, 1983; Biró – Bodó, 2017) alapján a megkérdezett szülők között vannak autoriter, autoritativ, megengedő és nemtörődő típusúak is.

Találunk közöttük néhány tekintélyelvűt, autoriter stílusút, akik az internethasználatban szabályokat és tiltásokat szögeznek le, és ezeket a tanulási célú internetezés ellenőrzésében is alkalmazzák. Elveik feltétel nélküli elfogadását várják el. Van néhány autoritativ szülő, akik a gyerekekkel együttműködve követik végig a fogyasztott tartalmak ellenőrzését, közösen megbeszélik annak veszélyeit. Mindenképpen a használható tudás átadására törekednek. Vannak megengedő stílusú szülők is, akik nem állítanak fel szabályokat, a gyerek elképzeléseit, akaratát tartják szem előtt, s a kontroll helyett a magas érzelmi involválódásnak tulajdonítanak szerepet. Néhány nemtörődő stílusú szülő is akad, ők nem szólnak bele gyerekek internetezésébe, nem állítanak fel szabályokat, nem adnak tanácsot, nem tiltanak semmit, és nem is ellenőrzik. Legtöbbször nem értenek hozzá. A megkérdezett szülők között minden típus előfordul, nem mutatható ki valamelyik dominanciája.

A szülők által megfogalmazott válaszokból kiderül, hogy a gyerek internetes feladataira való rálátást csakis a szülői hozzáértés biztosíthatja. Ha az ellenőrzéssel a

szülő nem lépi át a határokat, a gyermek is hajlamosabb a szülővel való kooperációra. Fontos, hogy a követés ne legyen sértő a gyermekre nézve, a gyermek bizalmát se veszítse el a szülő, de mégis tudtára jusson, ha nem megfelelő oldalakat böngészik a gyermek. Ez az eredmény alátámasztja, amit Bodó (2018) is megfogalmaz a büntetéssel és rálátással kapcsolatosan.

Összefoglalás

Összetett az elemzés során körvonalazódó kép arra vonatkozóan, hogy milyen típusú feladatokban kér segítséget a gyermek. A szülők elmondása szerint az ötödikes tanulók többször kérnek segítséget eszközhasználatban, mint tartalomkeresésben.

Az együttműködés gyakoriságára vonatkozóan a válaszok nagyjából ugyanolyan mértékben fordulnak elő a soha-ritkán-gyakran-rendszerezsen skálán.

Az ellenőrzés/rálátás problémakörében általános vélekedés a szülők részéről, hogy a gyerek internetes/számítógépes tanulását sokkal nehezebb ellenőrizni, mint a hagyományos tanulási tevékenységeket. A többség szerint ötödik osztályban még nem olyan mértékű ez az iskola által adott IKT alapú feladatvégzés, hogy ne látnák át, vagy ne tudnák követni. A rálátáshoz legtöbbször nem az együttműködést kapcsolják, hanem az ellenőrzést. Néhányan erőteljes kontrollt gyakorolnak ebben a helyzetben, mások saját eszközkezelési kompetenciájukat nem tartják elegendőnek ahhoz, hogy követni tudják gyermekük internetezését, vagy ezen belül az internetes tanulást. Amelyik szülő nem ért az internethasználathoz, az nyilván ellenőrizni sem tudja gyerekeit.

A szülők által megfogalmazott válaszokból kiderül, hogy a gyerek internetes feladataira való rálátást csakis a szülői hozzáértés biztosíthatja. Ha az ellenőrzéssel a szülő nem lépi át a határokat, a gyermek is hajlamosabb a szülővel való kooperációra. Fontos, hogy a követés ne legyen sértő a gyermekre nézve, a gyermek bizalmát se veszítse el a szülő, de mégis tudtára jusson, ha nem megfelelő oldalakat böngészik a gyermek.

Fontos lenne megvizsgálni, hogy ez a kép, ami most egy ötödik osztályos tanulók szüleinek körében kirajzolódott a tanulási célú, otthoni internetes feladatokkal kapcsolatosan, hogyan változik két-három évvel nagyobb tanulók szülei esetén. Ugyanakkor a szülők iskolától való elvárását is érdemes lenne összevetni ugyanezen a terepen a pedagógusok szülőktől való elvárásával.

Szakirodalom

- Benedek András (2013): Tételek a digitális tanulásról. In Benedek András (szerk.) *Digitális pedagógia 2.0.* Budapest: Typotex Kiadó, pp.15-51. (https://edu.interkonyv.hu/book/1574-benedek_andras_digitalis_pedagogia_2_0)
- Berényi Hajnal (2013): Szülő-gyerek kapcsolatok és az internet. In Biró A. Zoltán – Bodó Julianna (szerk.) *Internethasználat vidéki térségben. A média hatása a gyermekekre és fiatalokra.* Csíkszereda: Státus Kiadó, pp.67-87.
- Biró A. Zoltán (2018): Szülők viszonyulása a digitális eszközök és tartalmak használatához vidéki térségben. In Biró A. Zoltán - Bodó Julianna (szerk.) *Kínálatok és választások. A média hatása a gyermekekre és fiatalokra.* Csíkszereda: Státus Kiadó, pp.131-142.
- Biró A. Zoltán – Bodó Julianna (2017): Szülői stílusok és internethasználat vidéki térségben. In Biró A. Zoltán – Bodó Julianna (szerk.) *Eszközök és tartalmak. A média hatása a gyermekekre és fiatalokra.* Csíkszereda: Státus Kiadó, pp.95-123.
- Bodó Julianna (2017): *Szülői magatartásmodellek és internethasználat.* Korunk VIII. pp.45-52. (http://epa.oszk.hu/00400/00458/00633/pdf/EPA00458_korunk_2017_8_045-052.pdf)
- Bodó Julianna (2017): Iskolás gyerekek otthoni internethasználata. Szülői ellenőrzés és együttműködés, szülői vélemények az iskola szerepvállalásáról. In Tóth Péter – Simonics István – Duchon Jenő – Varga Anikó (szerk.): *Pedagógiai kutatások a Kárpát-medencében. II. Kárpát-medencei Oktatási Konferencia Tanulmánykötet.* Nagyvárad: Partiumi Keresztény Egyetem, pp.171-182. http://tmpk.uni-obuda.hu/letoltes/K-MOK-20171005-Toth_Peter-Simonics_Istvan-Duchon_Jeno-Varga_Aniko-Pedagogiai_kutatasok_a_Karpat-medenceben.pdf
- Bodó Julianna (2018): Büntetés és szülői rálátás a gyermekek otthoni internethasználatában. In Biró A. Zoltán - Bodó Julianna (szerk.) *Kínálatok és választások. A média hatása a gyermekekre és fiatalokra.* Csíkszereda: Státus Kiadó, pp.117-130.
- F. Lassú Zsuzsa – Podráczky Judit – Glauber Anna – Perlusz Andrea – Marton Eszter (2012): Nemzetközi kutatások a szülői részvétel hatásáról. In Podráczky Judit (szerk.) *Szövetségben. Tanulmányok a család és az intézményes nevelés kapcsolatáról.* Budapest: Eötvös Kiadó, 2012. (<http://mek.oszk.hu/11300/11368/11368.pdf>)
- Gocz Izabella (2016): Internethasználat szülői szemmel. In Biró A. Zoltán – Bodó Julianna (szerk.) *Internet – Iskola – Anyanyelv. A média hatása a gyermekekre és fiatalokra.* Csíkszereda: Státus Kiadó, pp. 165-187.

- Kósa Éva (2016): *A média: a változások oka vagy eszköze? A generációs szakadékról.* Gyermeknevelés. IV. (2), pp.48-68. http://gyermeknevelés.tok.elte.hu/16_2_szam/pub/kosa_eva.pdf
- Livingstone, Sonia - Helsper, J. Ellen (2008): *Parental mediation and children's Internet use.* Journal of Broadcasting and Electronic Media. 52 (4), pp. 581-599. (https://www.researchgate.net/publication/238400704_Parental_Mediation_of_Children's_Internet_Use)
- Páll Zelinda (2018): Ambivalens vélemények a pedagógusok viszonyulásaiban. In Biró A. Zoltán - Bodó Julianna (szerk.) *Kínálatok és választások. A média hatása a gyermekekre és fiatalokra.* Csíkszereda: Státus Kiadó, pp.217-239.
- Pinti Zsolt (2017): A szülők viszonyulása gyerekeik internethasználatához. In Biró A. Zoltán – Bodó Julianna (szerk.) *Eszközök és tartalmak. A média hatása a gyermekekre és fiatalokra.* Csíkszereda: Státus Kiadó, pp.190-196.
- Tóké Gyöngyvér (2017): „Már születésük óta magukban hordozzák ezt a kódot.” *A családi szocializáció szerepe az óvodáskorú gyerekek digitális gyakorlatának kialakulásában.* Korunk VIII. pp.68-75. (http://epa.oszk.hu/00400/00458/00633/pdf/EPA00458_korunk_2017_8_068-075.pdf)
- Valcke, M.- Bonte, S.–De Wever, B.–Rots, I. (2010): *Internet parenting styles and the impact on Internet use of primary school children.* Computers & Education, 55, pp. 454-464. (https://www.researchgate.net/publication/229411377_Internet_parenting_styles_and_the_impact_on_Internet_use_of_primary_school_children)

Abstract

My study is a locally-scale outline of the modalities of parent-child collaboration in the use of the Internet for learning purposes. I conducted my research in a rural environment where there is a significant difference between the ICT competence of parents and children. Furthermore, the level of parental competencies varies almost from family to family, and in addition to regular learning efforts and openness to development, there is also a lack of full competence.

Keywords: learning through the internet, parents, rurality